

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Industriestraat 38 (Ichtegem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020E32
Mei 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie.....	11
1.3.1	Methode.....	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie	11
1.3.4	Archeologische indicatoren.....	11
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	21
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie.....	22
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	23
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis	24
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden.....	24
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	29
1.4.2.3	Cartografische bronnen.....	30
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen	34
1.5	Synthese.....	37
2	Bibliografie.....	39

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). ..	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 4: Projectgebied gezien vanaf de Industriestraat (© Google Streetview).	14
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 12: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)... ..	21
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	22
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	23
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 17: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, opgetekend door Pieter Claeissens, 1597 (Bron: Kaartenhuis Brugge).	30
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	32
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	32

Figuur 22: Projectgebied bij benadering weergegeven op een loopgravenkaart uit september 1917 (Bron: Memory Maps 10-12SE3-NoEd-0917-Leeugenboom).....	33
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthfoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	35
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	35
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	36

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek..... 7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens. 16

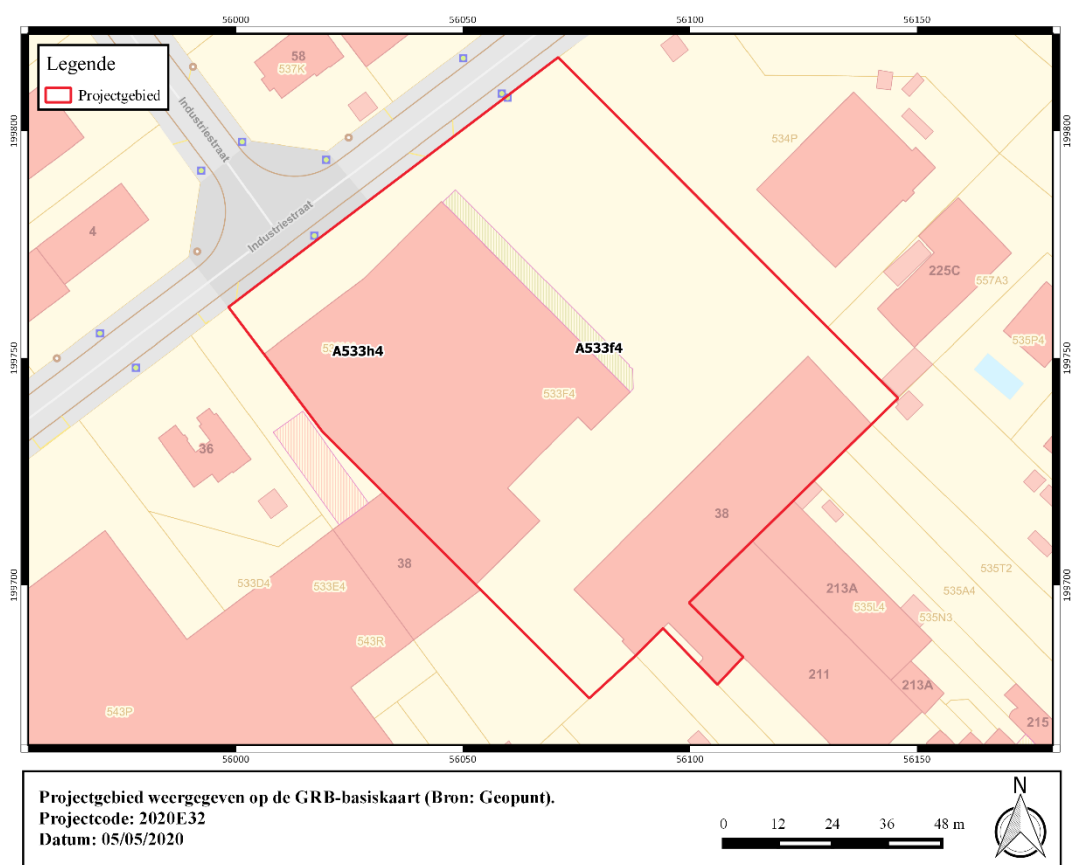
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

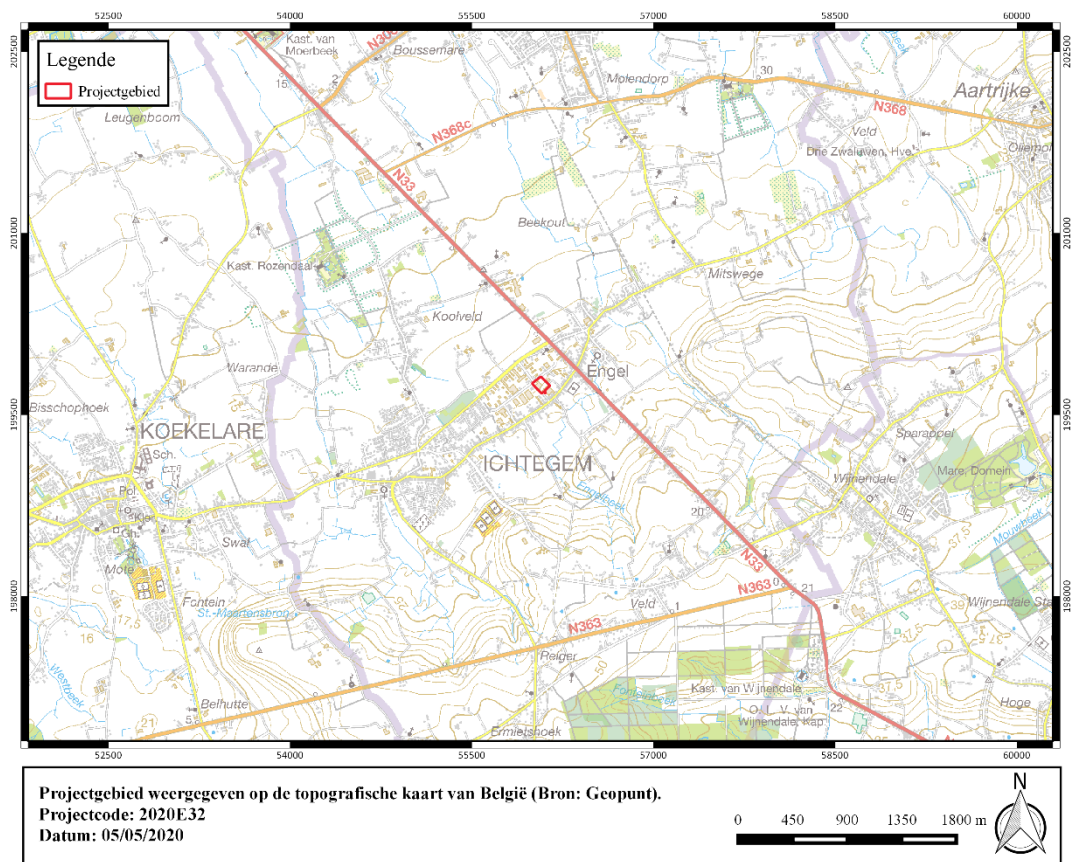
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ichtegem
	Deelgemeente	/
	Postcode	8480
	Adres	Industriestraat 38 8480 Ichtegem
	Toponiem	Industriestraat 38
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 55954 Y _{min} = 199664 X _{max} = 56179 Y _{max} = 199821
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ichtegem, Afdeling 1, Sectie A nr's: 533h4, 533f4 Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als gebied voor ambachtelijke bedrijven en kleine en middelgrote ondernemingen. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000 m² of meer beslaat.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1,07 ha; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het terrein is op heden nog bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Industriestraat 38 Ichtegem werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, 1597
- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Loopgravenkaart 1917

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Ichtegem, in de provincie West-Vlaanderen. Ichtegem grenst ten westen aan Koekelare, ten noorden aan de deelgemeente Eernegem, ten oosten aan Aatrijke (Zedelgem), ten zuidoosten aan het gehucht Wijnendale (Torhout) en ten zuiden aan Kortemark.

Het plangebied grenst ten noordwesten aan de Industriestraat, de zuidoostelijke zijde grenst aan bebouwing langsheen de Engelstraat. De dorpskern van Ichtegem situeert zich ca. 1,5 km ten zuidwesten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

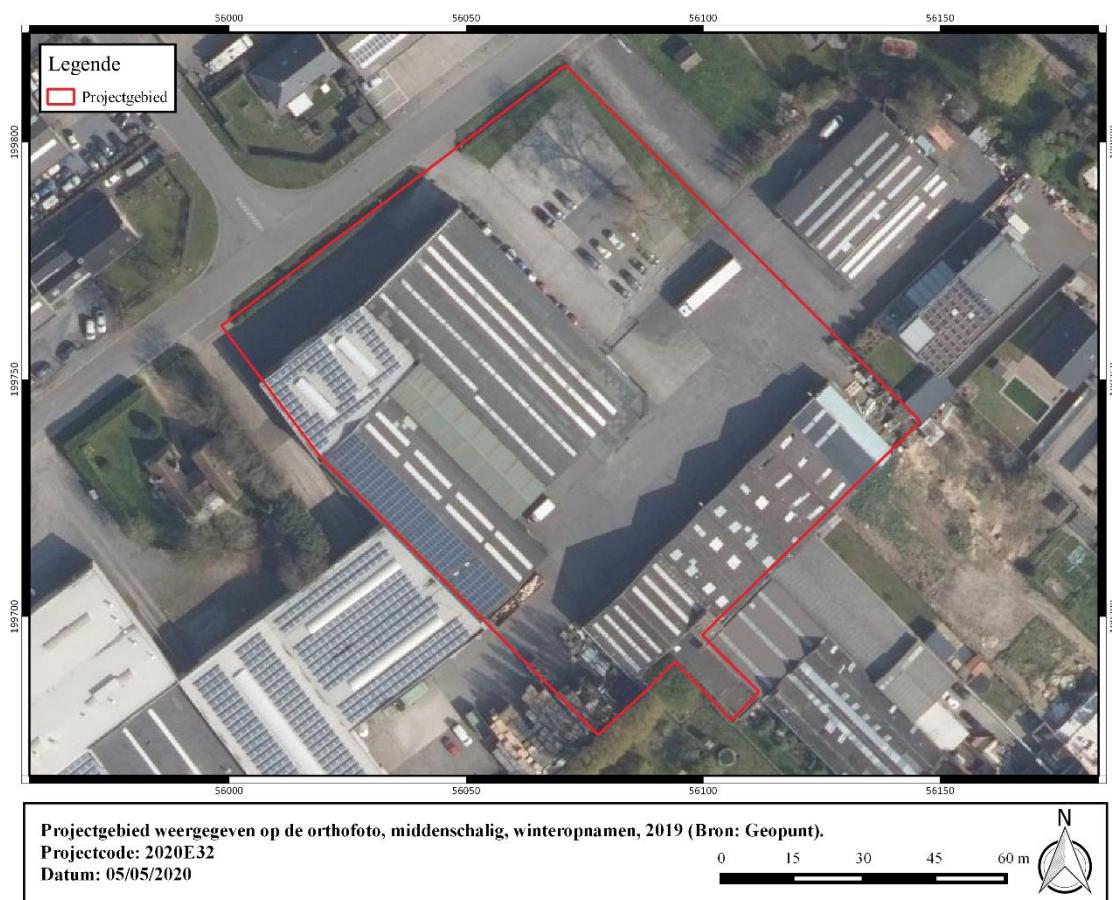
1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 1,07 ha. Op heden is ca. 4858 m² van het terrein bebouwd. Het overig deel van het terrein is verhard. Enkel in het noordoostelijk deel situeert zich een groenstrook met een oppervlakte van ca. 380 m².

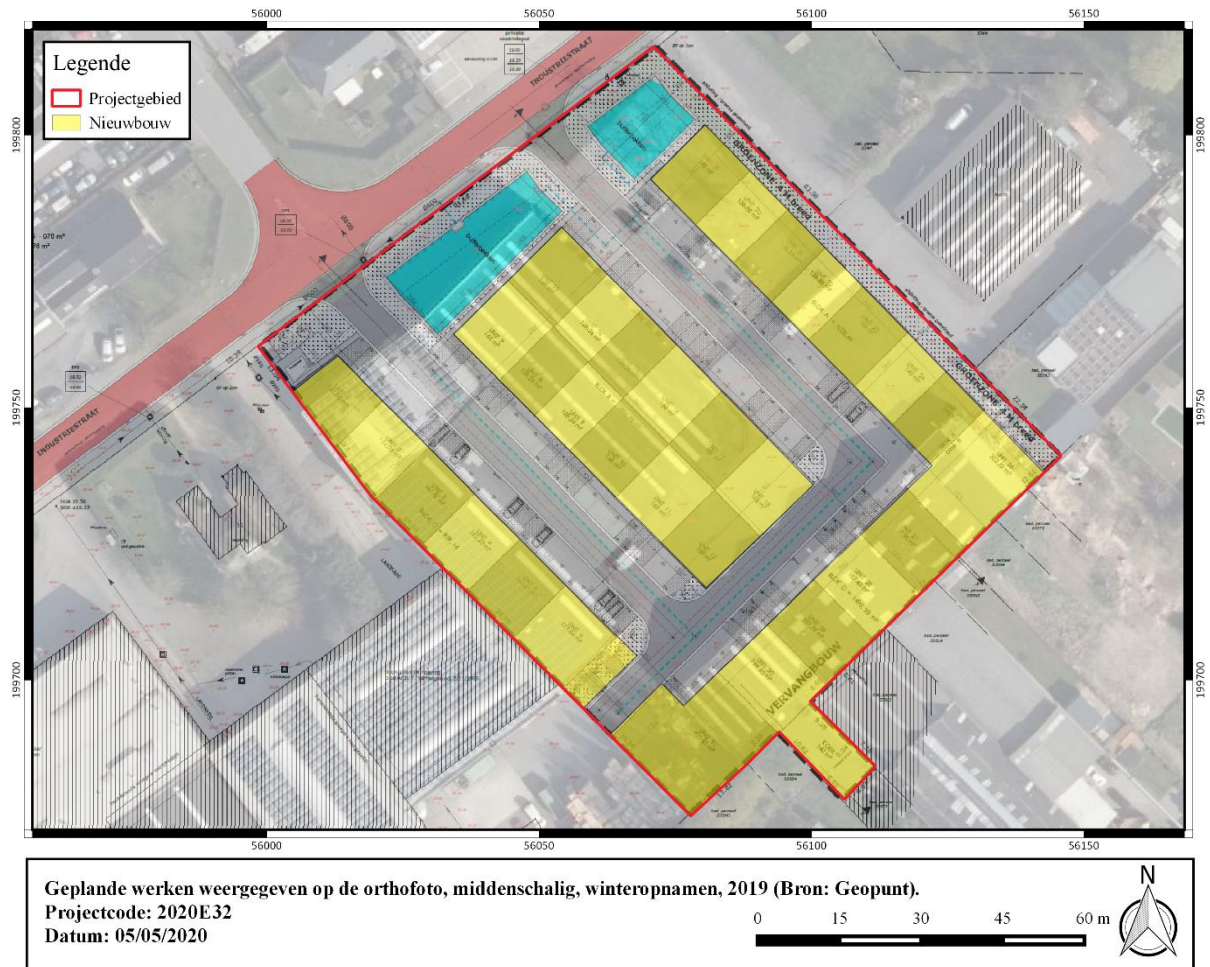
Figuur 4: Projectgebied gezien vanaf de Industriestraat (© Google Streetview).

Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van 31 bedrijfsunits met bijhorende infrastructuur in de vorm van verharding en groenzone. De voorziene nieuwbouw is opgedeeld in 3 gebouwen met een gecombineerde oppervlakte van ca. 5510 m². Voorafgaand aan de geplande werken wordt het volledige bestaande gebouwenbestand afgebroken. De funderingsopbouw van de nieuwbouw is nog te bepalen door ingenieursstudie. Voor de buitenaanleg dient met een algemene bodemingreep rekening gehouden te worden van ca. 50 cm-mv. In functie van de geplande ontwikkeling dient tevens nieuwe riolering aangelegd te worden. In het westelijk deel van het plangebied voorziet de opdrachtgever de inrichting van twee bufferbekkens.

Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei
Tertiair	Lid van Egem (Formatie van Tielt)
Quartair	Type 1
Bodemtypes	ZcG, ZdG
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	19.7 – 21.0 m TAW
Hydrografie	IJzerbekken, deelbekken Gistel-Ambacht.

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei, meer specifiek in het sublandschap Westelijke Houtland.

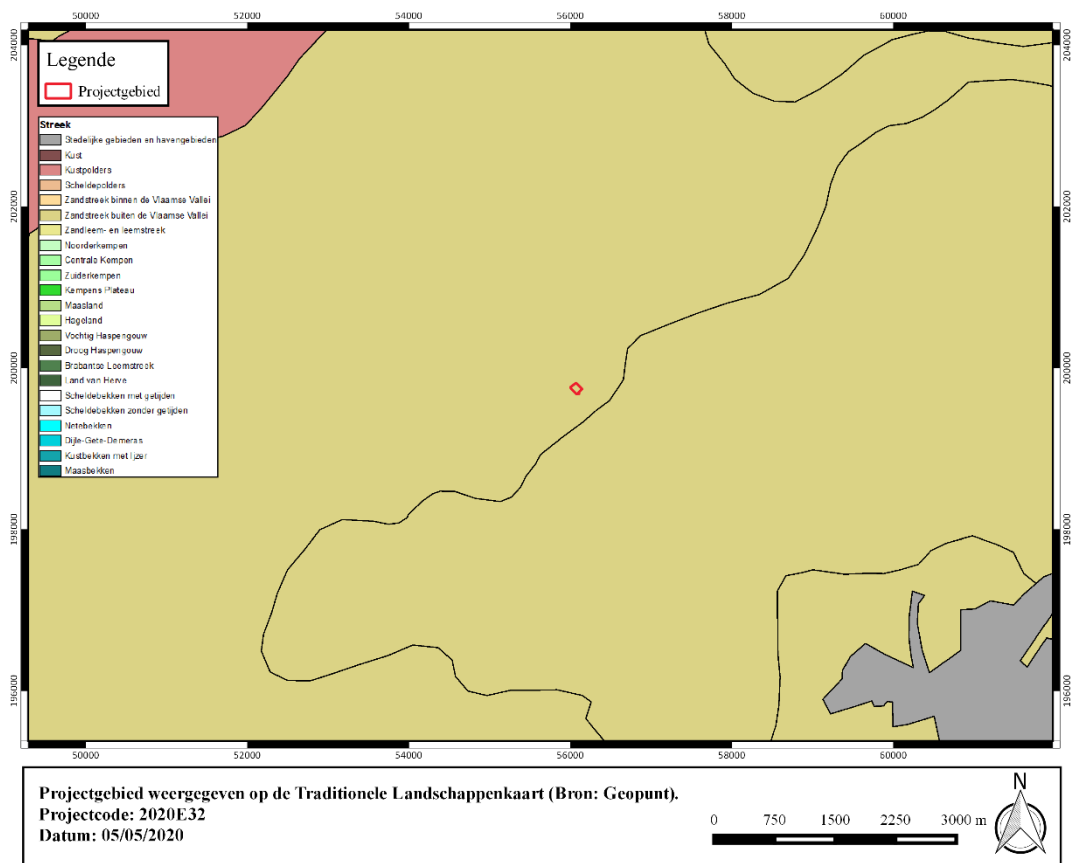
Het projectgebied situeert zich op de noordwestelijke helling van het Plateau van Wijnendale. Het hydrografisch stelsel in de omgeving van het plangebied wordt gevormd door beken die ontwateren op voornoemd plateau richting de noordelijke gelegen overgangszone richting de kustpolders. Respectievelijk ca. 300 meter ten oosten en ca. 500 meter ten westen van het plangebied lopen de beekvalleien van respectievelijk de Engelbeek en de Vossebeek. Deze komen ofwel rechtstreeks, ofwel via de Bourgognevaart, terecht in de Moerdijkbeek-Moerdijkvaart.

Het lokaal hoogtemodel situeert het plangebied op een hoogte van ca. 19.7 – 21.0 m TAW. Het plangebied helt af in noordwestelijke richting, mee met de helling van de plateaurand. Mogelijk zijn er in het verleden reeds egaliseringswerken gebeurd in functie van de huidige bebouwing. Welke impact deze reliëfwijzigingen hebben gehad op het eventueel aanwezig bodemarchief is niet gekend.

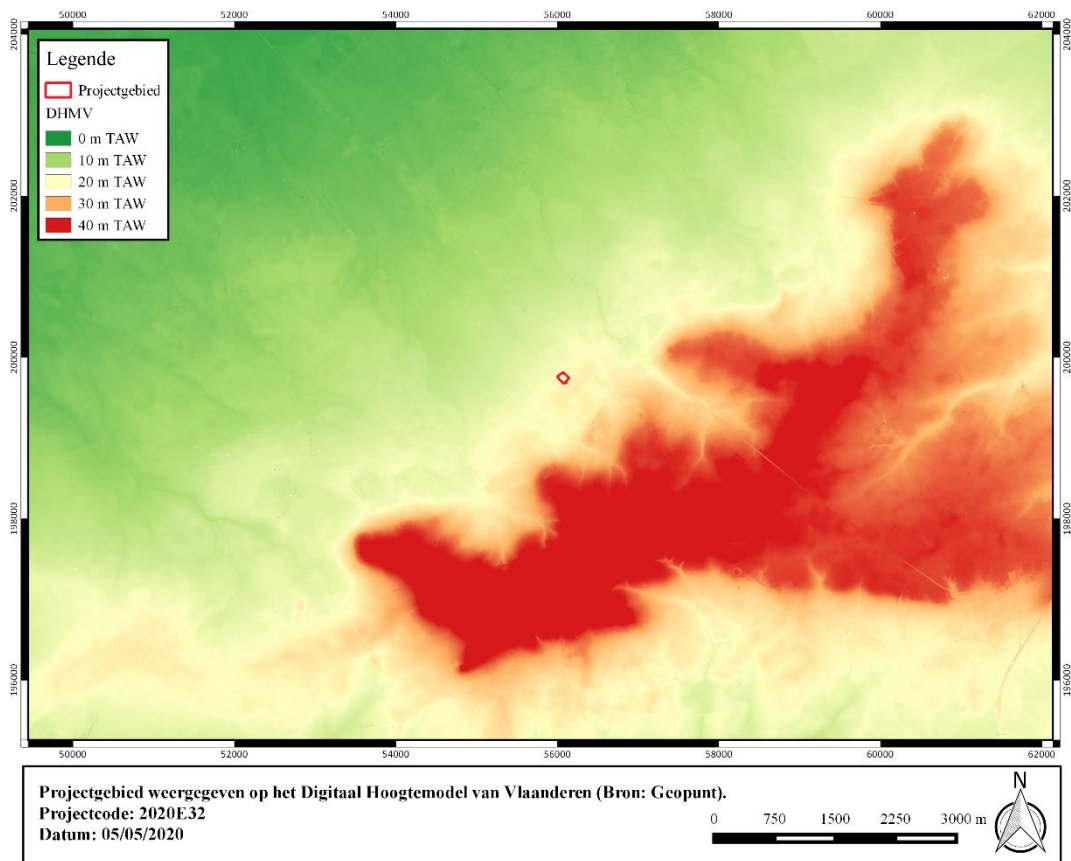
Hydrografisch gezien is het plangebied gelegen in het IJzerbekken, deelbekken Gistel-Ambacht.

De landschappelijke ligging van het plangebied, op de noordelijk helling van een omvangrijk plateau, in de omgeving van de brede vallei van de Bourgognevaart en de Moerdijkbeek én in de directe omgeving van de beekvalleien van de Engelbeek en Vossebeek, moet een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op jager-verzamelaars in de regio.

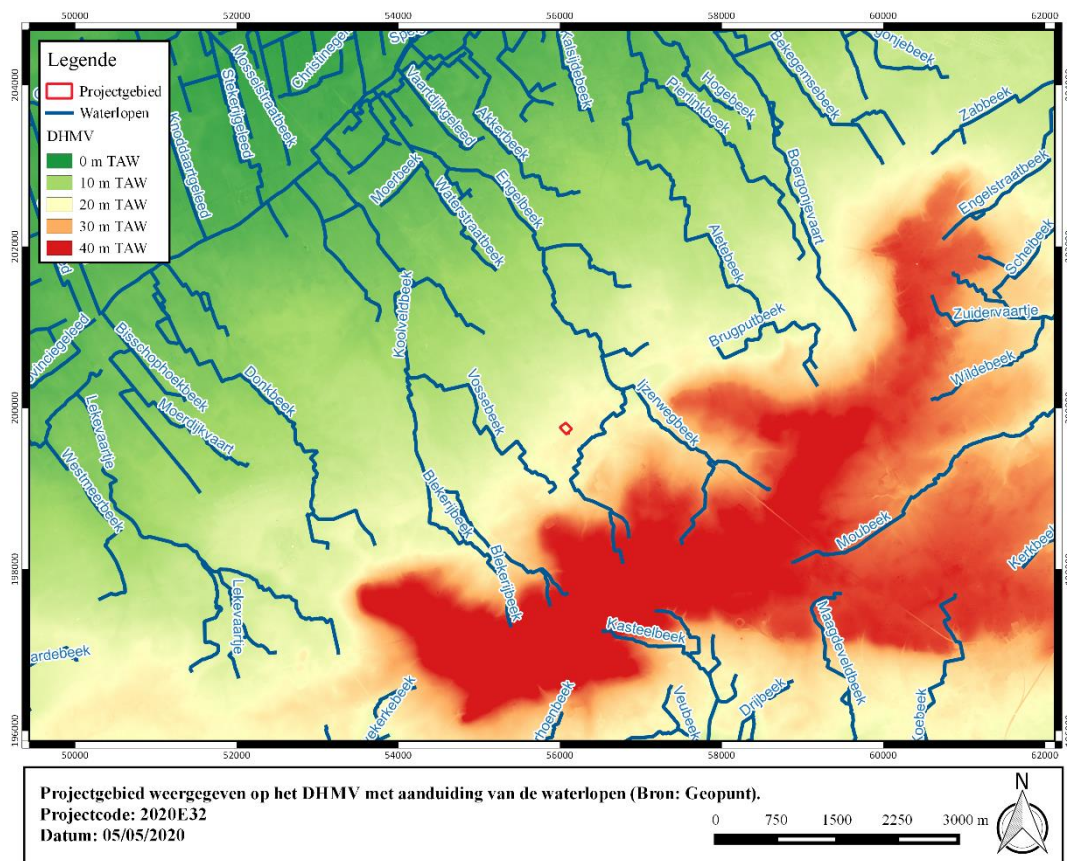

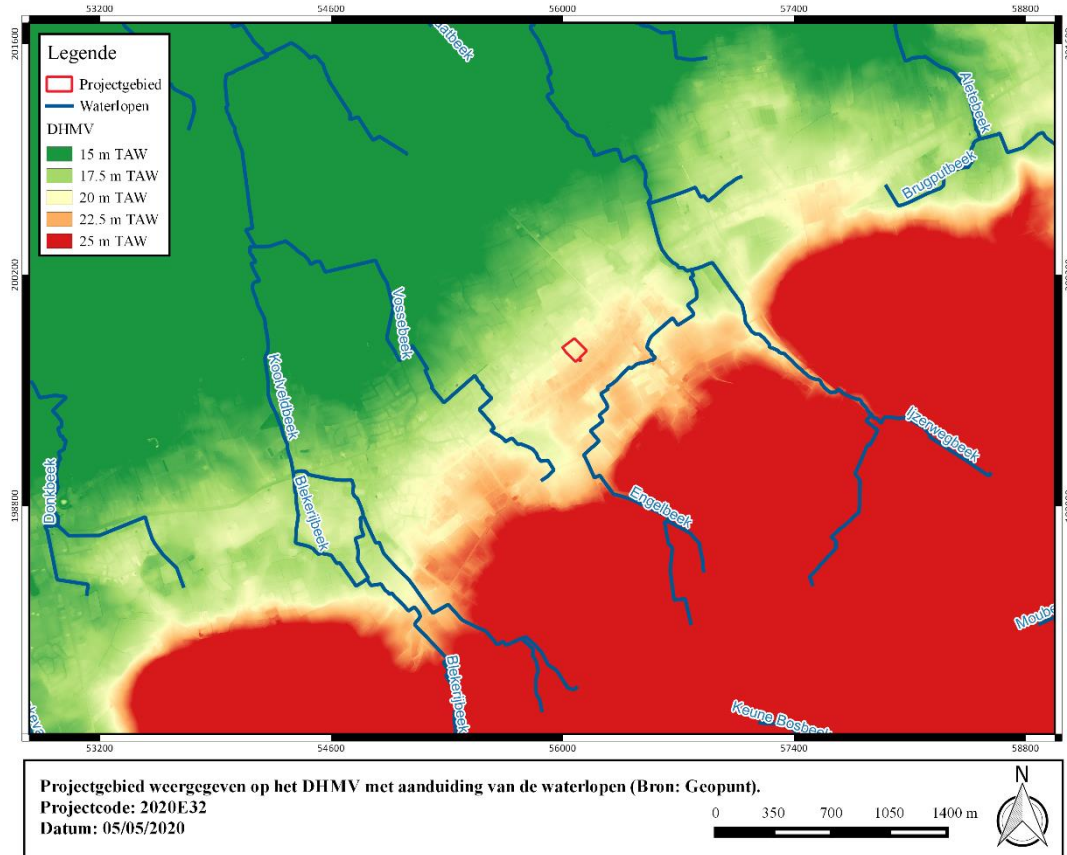
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

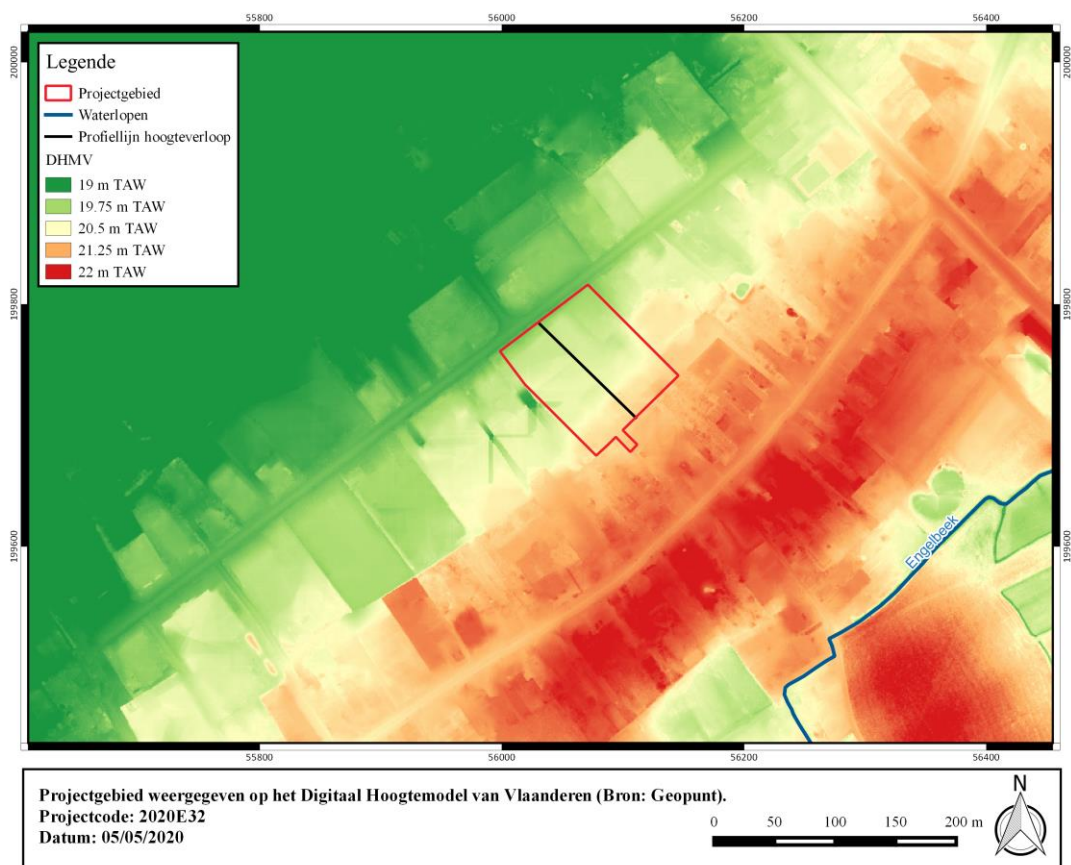

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

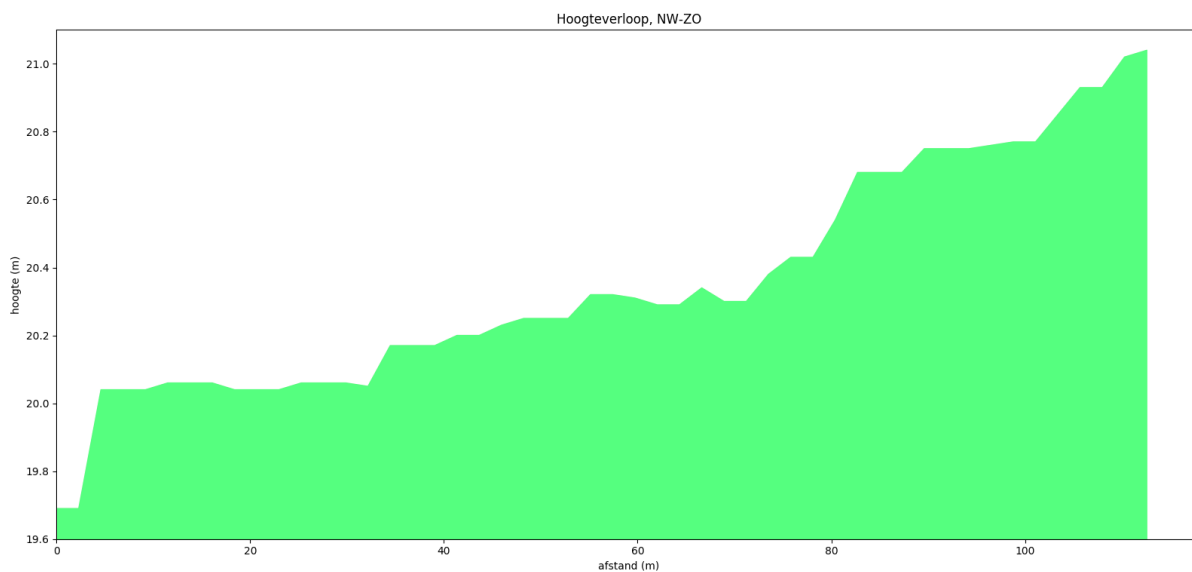

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

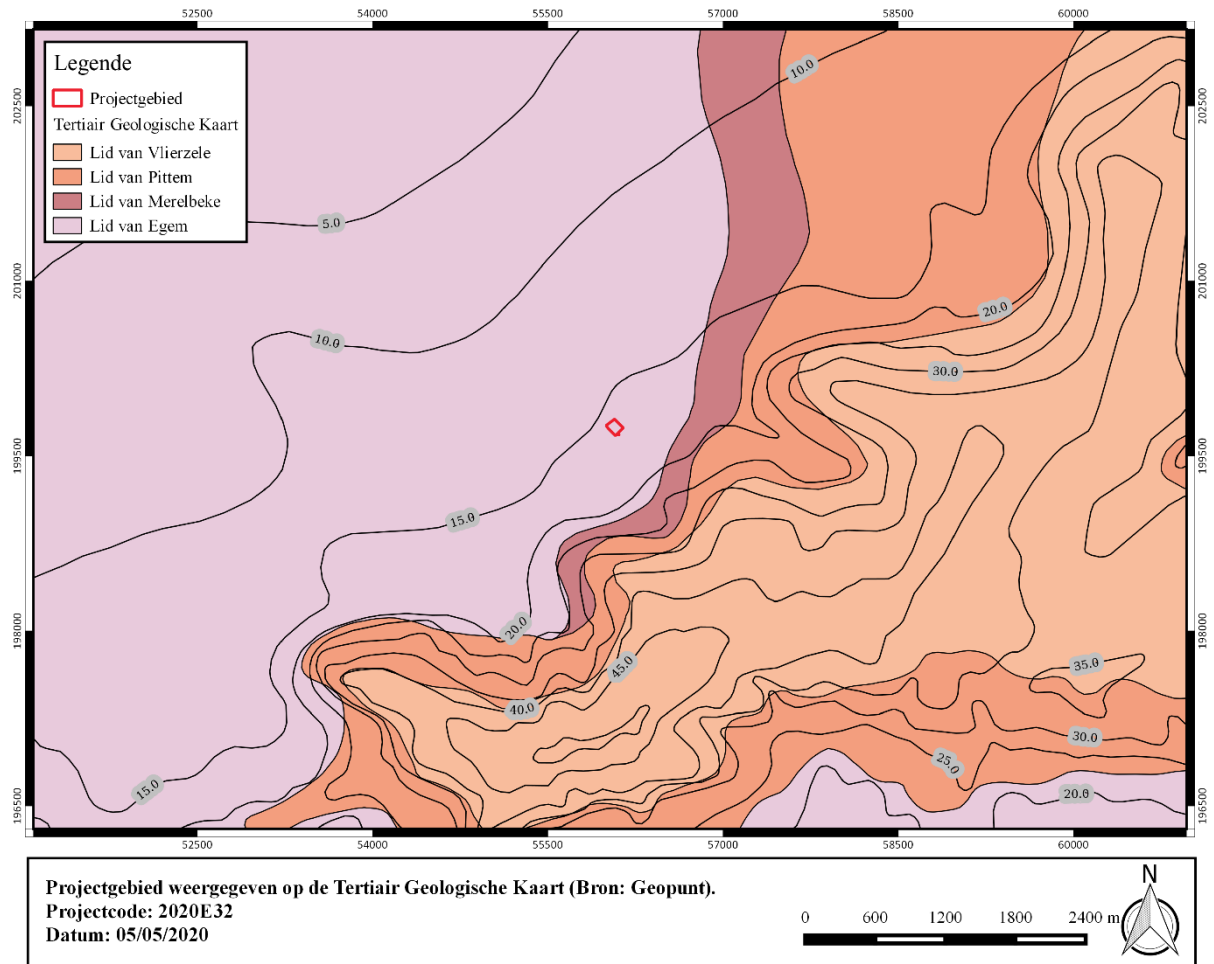

Figuur 12: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem (Formatie van Tielt)**. De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het Lid van Egem bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden."

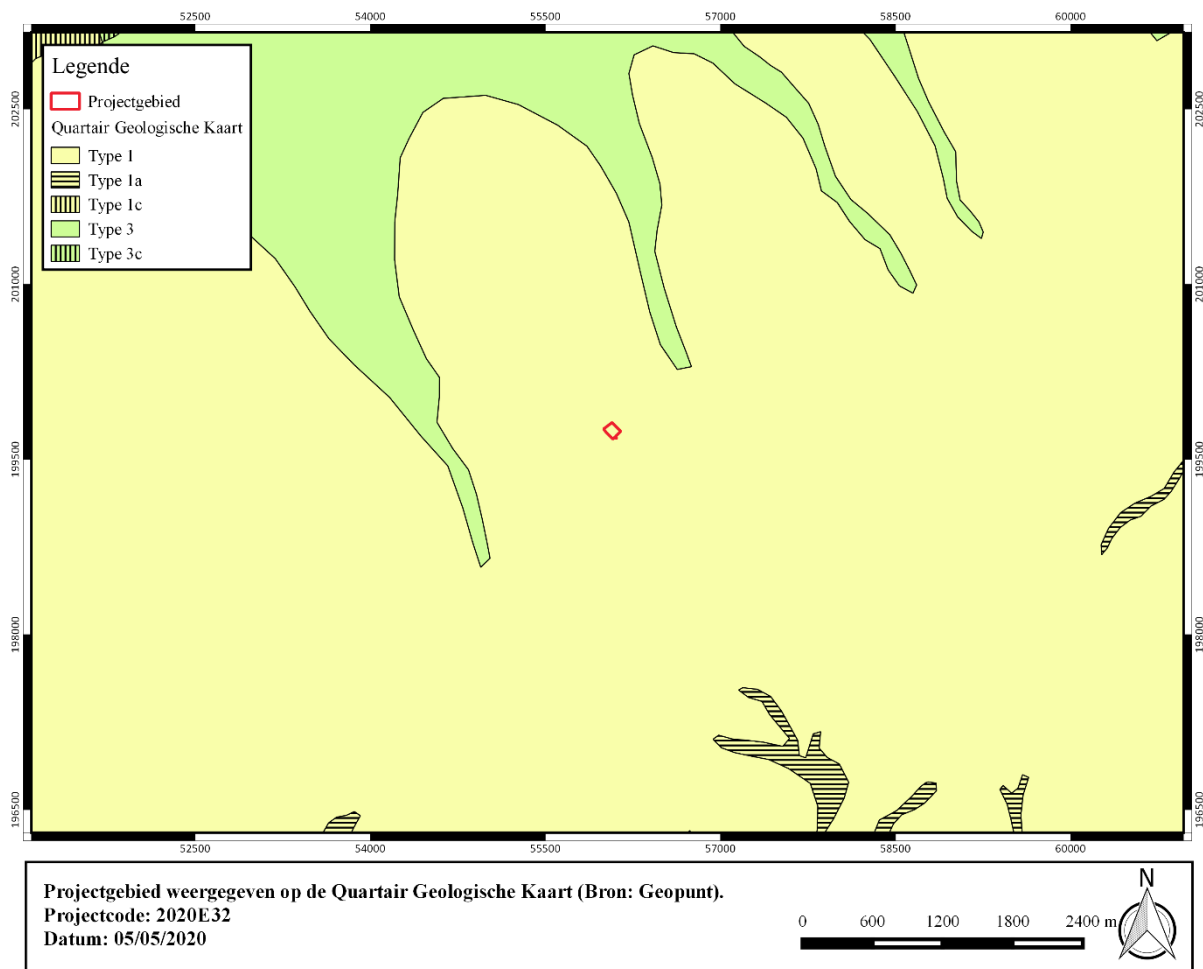

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellsingsafzettingen van het Quartair bevatten.

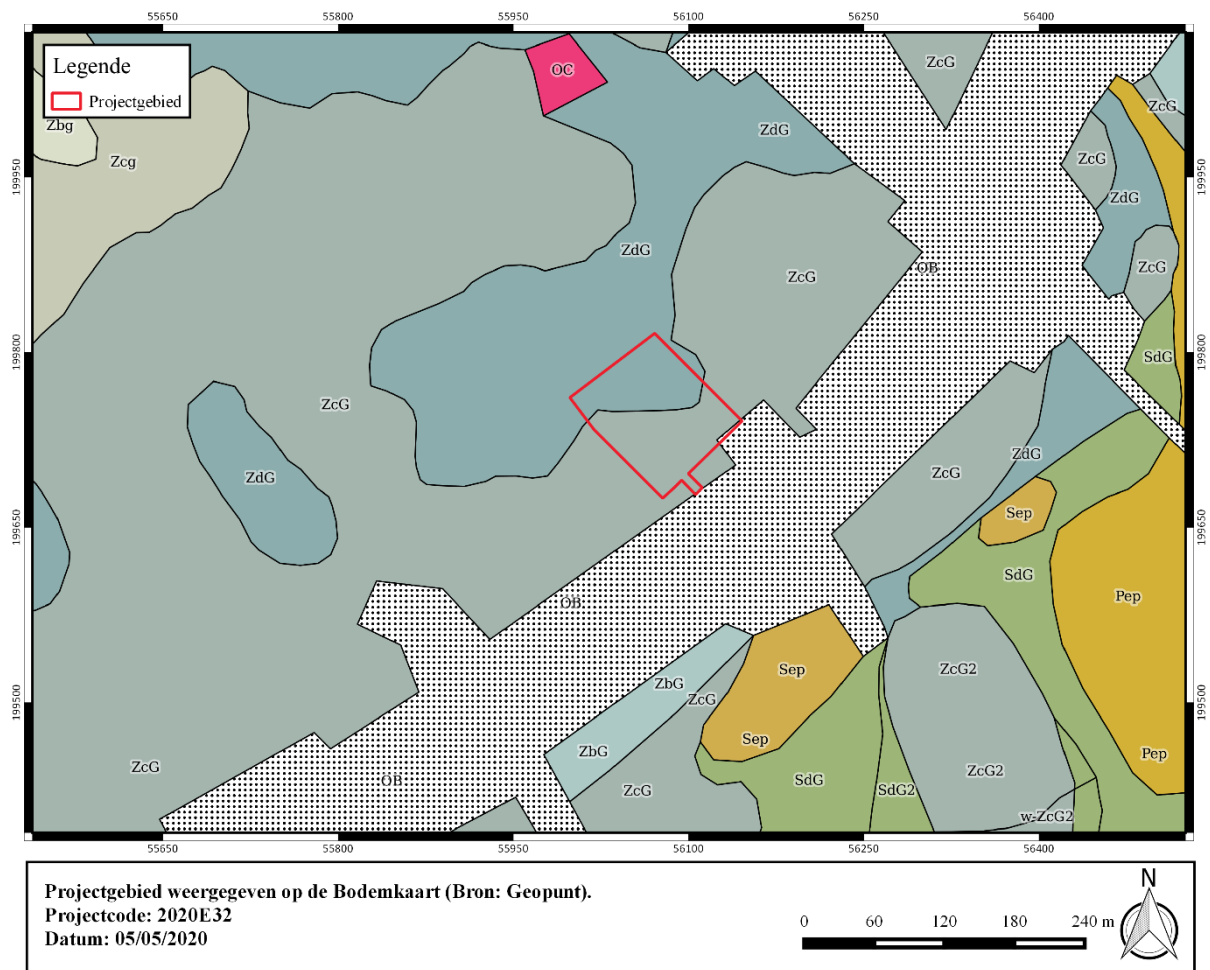

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **ZcG** is een matig droge zandbodem complex. De bovengrond is donker bruingrijs, is goed humeus en 30-60 cm dik. De Podzol B is 20-30 cm dik en verbrokken in harde concreties. De roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm.

Het bodemtype **ZdG** is een matig natte zandbodem complex. Het is een Postpodzol met een verbrokkelde humus en/of ijzer B horizont. De roestverschijnselen beginnen in de Podzol B waardoor deze niet of nauwelijks te zien zijn. Dit is op ca. 40 tot 60 cm diepte. De roestverschijnselen worden duidelijker naar beneden toe.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

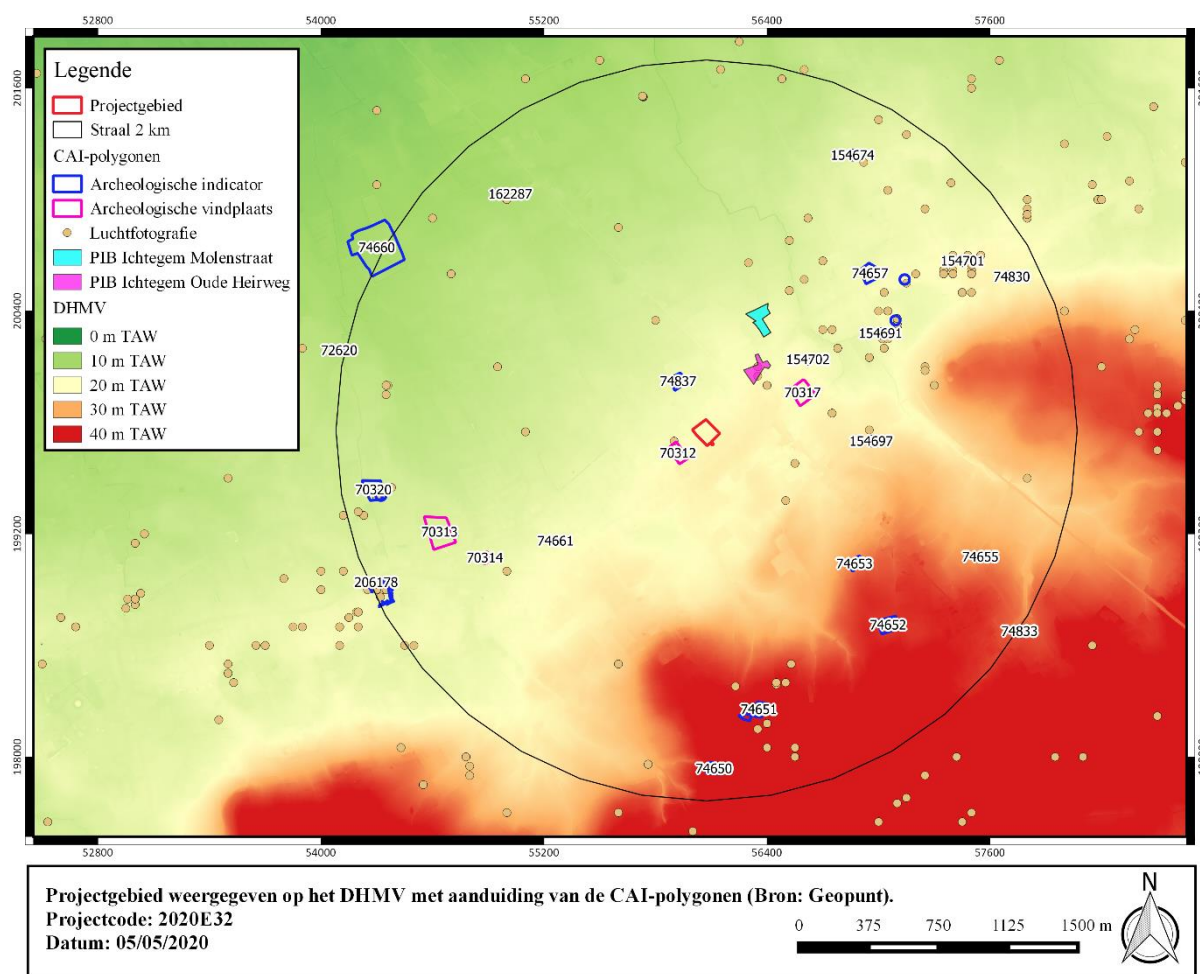
1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Ter hoogte van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische sites gekend. Langs de noordelijke rand van het Plateau van Wijnendale zijn in de omgeving echter meerdere resten waargenomen, voornamelijk bij werfcontroles, die wijzen op bewoning en begraving tijdens de metaaltijden en Romeinse periode. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied werden recent twee proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd die nog niet zijn opgenomen in de CAI. Bij een proefsleuvenonderzoek aan de Oude Heirweg werd lokaal nog een intact bodemprofiel waargenomen. Zeer waarschijnlijk betrof dit een lokale depressie. Verder onderzoek door middel van archeologische boringen leverde geen bijkomende resultaten op. Er werd één vierpalige structuur in kaart gebracht waarvan, op basis van versmeten Podzolresten in de vulling, vermoed wordt dat de oorsprong in de middeleeuwen gezocht moet worden. Overige geregistreerde relictten betroffen losliggende kuilen, greppelsegmenten, karresporen en natuurlijke fenomenen waarbij geen geassocieerd vondstmateriaal gerecupereerd kon worden.³ Archeologisch onderzoek ten noorden van deze vindplaats, aan de Molenstraat, bracht resten van Romeinse landindeling en bewoning aan het licht. Daarnaast werden lokaal twee bewaarde depressies afgebakend. Verder onderzoek van deze depressies leverde lithisch materiaal op. Hierop werd aanbevolen een deel van het terrein vlakdekkend te onderzoeken en de vastgestelde depressies bijkomend te bemonsteren in functie van artefactensties.⁴

³ De Brandt, R. 2020 NOTA: Verslag van resultaten Ichtegem Oude Heirweg, Ruben Willaert BVBA

⁴ Deconynck, J. Vergauwe, R. Debrabandere, S. Sergeant, J. NOTA: Verslag van resultaten Ichtegem Molenweg, Gent Archaeological Team BVBA.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

70312	Opgraving (1992); NK: 15 meter Romeinse tijd: poel - een grote poel, karrensporen, greppels en paalsporen op een kleine oppervlakte; wijst op een intens agrarisch gebruik van het terrein. Weinig scherven, waarschijnlijk gaat het hier niet om bewoning; eerder landindeling, watervoorziening voor het vee en een veldschuur of een stal. Bron: Dewilde M. en Wyffels, F. 2004: Romeins in Ichtegem, in Jaarboek 2003, Spaenhiers, p.79-82
70313	Controle van werken (2000); NK: 15 meter Midden-Romeinse tijd: greppels en kuilen houden verband met de agrarische uitbating van het terrein en suggereren in elk geval bewoning in de onmiddellijke omgeving. In enkele greppels en kuilen werd wat ceramiek gevonden. Het aangetroffen materiaal is vrij divers: doliumfragmenten, mortariumbodemscherf, Arras-aardewerk en kruikwaar. Het gros van het aardewerk bestaat uit lokaal kustaardewerk, waarbij veel scherven kamversiering hadden meegekregen.

	Bron: Dewilde M. en Wyffels, F. 2004: Romeins in Ichtegem, in Jaarboek 2003, Spaenhiers, p.79-82.
70314	Controle van werken (2003); NK: 15 meter Midden-Romeinse tijd: een grote kuil die uitwaaiert vanuit een centrale verdieping. In de vulling zat plaatselijk veel houtskool en huttenleem. Het schervenmateriaal is sterk gefragmenteerd. Bron: Dewilde M. en Wyffels, F. 2004: Romeins in Ichtegem, in Jaarboek 2003, Spaenhiers, p.79-82.
70317	Controle van werken (1996); NK: 15 meter Steentijd: enkele afslagen Bronstijd: grafheuvel - grachtsegment met gebogen tracé, wellicht van een grafcirkel Romeinse tijd: handgevormd aardewerk Bron: Dewilde M. en Wyffels, F. 2004: Romeins in Ichtegem, in Jaarboek 2003, Spaenhiers, p.79-82
162287	Controle van werken (1998); NK: 250 meter Onbepaald: een zone met elkaar oversnijdende greppels en grachten; op luchtfoto zijn in dit gebied verschillende grote en kleine enclosures zichtbaar. Bron: Archief dossiers Yann Hollevoet 2e trimester 1998

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

72620	Indicator cartografie; NK: 150 meter Onbepaald: hoeve - vervallen hofstede
74650	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74651	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

74652	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74653	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74655	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74657	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74660	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74661	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74830	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74833	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74835	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74837	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Luchtfotografie

70320	Luchtfotografie; NK: 15 meter Bronstijd: grafcirkel
154674	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel
154691	Luchtfotografie; NK: 150 meter

	Bronstijd: grafcirkel
154695	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel
154696	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel
154697	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel
154700	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel
154701	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel
154702	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafcirkel
206178	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: kavelstructuren

Toevalsvondst

157069	Toevalsvondst; NK: 15 meter Neolithicum: een regelmatige kling
--------	---

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Archeologische vondsten in de omgeving wijzen op oude menselijke aanwezigheid in de regio van het plangebied. De landschappelijke ligging van het terrein, op de noordelijke helling van een uitgestrekt plateau, in de omgeving van smalle beekvalleien moet een grote aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op jager-verzamelaars in de regio. Op basis van reeds uitgevoerd onderzoek wordt vermoed dat de mesolithische en neolithische mens dergelijke plaatsen uitkoos voor zijn kampementen. Bij recent onderzoek aan de Molenstraat door Gate zijn duidelijke aanwijzingen gevonden voor menselijke aanwezigheid gedurende de steentijd. Aan de Molenstraat werd een VAB uitgevoerd waarbij een chip, een microkling en een onbepaald afhankingsfragment werden gerecupereerd. In de directe omgeving zijn bij een controle van werken in 1996 tevens enkele aflagen uit de steentijd gerecupereerd.

Omdat vanaf 2000 v. Chr. brons het overheersende materiaal wordt bij de vervaardiging van werktuigen en wapens, wordt vanaf dan gesproken over de bronstijd. De informatie over de bronstijd in onze gebieden spitst zich voornamelijk toe op de grafcultus. Door middel van luchtfoto's werden op verschillende locaties in de omgeving van het plangebied circulaire structuren waargenomen die mogelijk als grafcirkels uit de bronstijd geïnterpreteerd kunnen worden. Dergelijke grafheuvels maakten niet zelden deel uit van omvangrijke grafvelden die meerdere honderden jaren werden gebruikt. Vooral tijdens de midden-bronstijd (1800 – 1500 v. Chr.) komen grafcirkels frequent voor. In de omgeving van het plangebied zijn door middel van luchtfotografische studie talrijke indicatoren voor bronstijdgrafcirkels gekend.

Tijdens de 1ste-2de eeuw na Christus werd het wegennet in de streek vernieuwd. Het nabijgelegen Aartrijke situeert zich op het kruispunt van twee Romeinse secundaire wegen, namelijk de Steenstraat en de Zeeweg. In 1972 werden aan deze wegen werken uitgevoerd. Hierbij kwam een bedding van grote veldsteen aan het licht wat wijst op de aanwezigheid van het oorspronkelijke Romeinse wegdek. Er zijn aanwijzingen dat de zogenaamde Brugsche Heirweg, die het tracé Engelstraat Koekelarestraat en Zuidstraat volgt zou teruggaan op een Romeinse weg. De talrijke Romeinse bewoningssporen op grondgebied Ichtegem zijn alvast tekenend. Bij verschillende opgravingen en proefsleuvenonderzoeken in de omgeving van het plangebied zijn sporen geattesteerd van Romeinse landbouwuitbatingen. Dit impliceert dat bepaalde delen van het grondgebied reeds in deze periode in gebruik zijn genomen.

Voor de vroege middeleeuwen is minder informatie gekend. Het is echter niet uitgesloten dat de Romeinse bewoning en bewerking zich gedurende de vroege middeleeuwen heeft verder gezet. Archeologisch onderzoek kan in de toekomst mogelijk een duidelijk beeld schappen voor deze onderbelichte periode. Mogelijk werd de parochie gesticht als Frankische kolonie op de puinen van een Romeinse hoeve in de 7^e eeuw.

Voor de volle middeleeuwen zijn diverse kasteelsites gekend die zijn opgetrokken door edellieden met een eerder lokaal tot regionaal belang. Historisch-cartografische bronnen wijzen tevens op verspreide hoevebouw.⁵

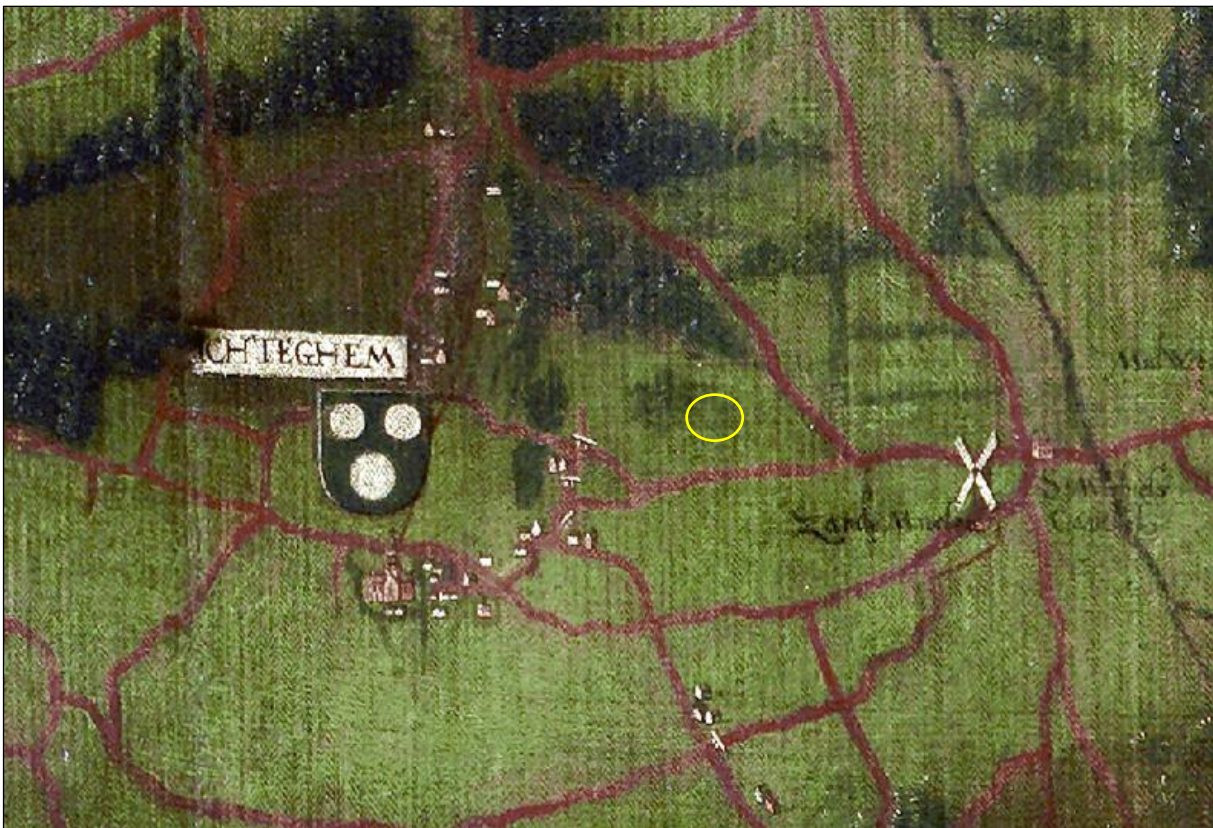
⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed

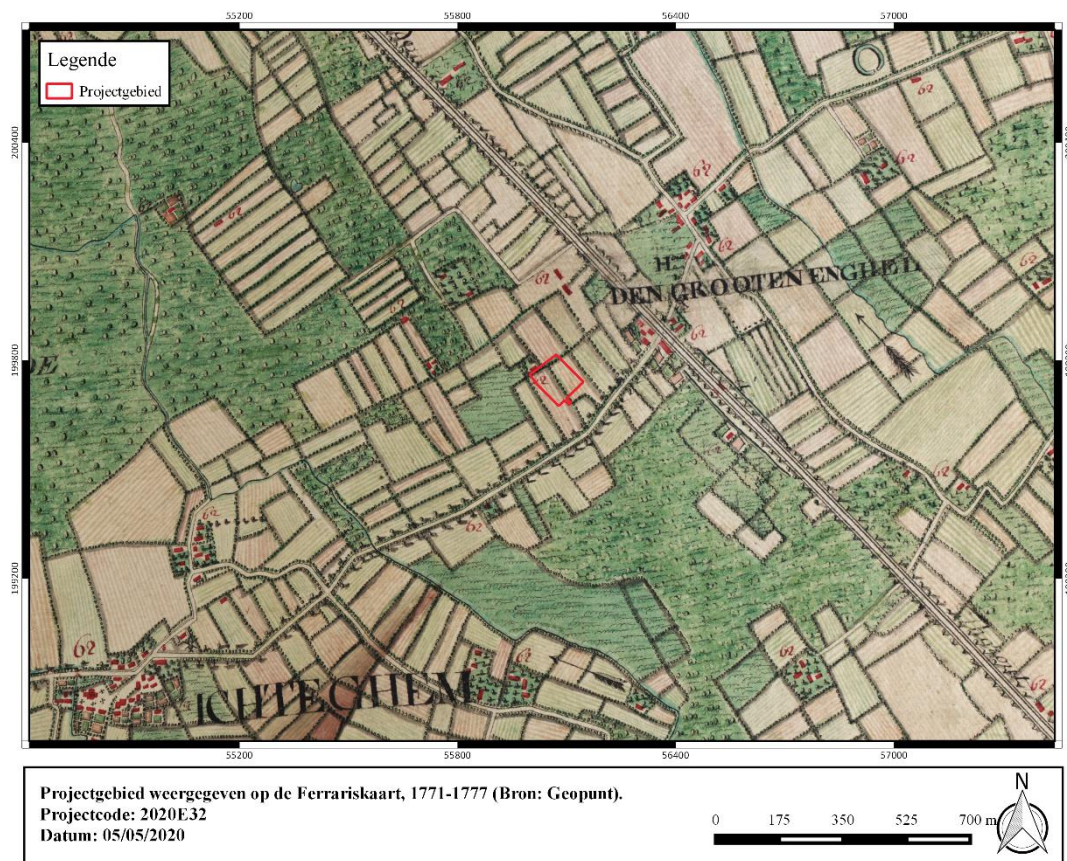
1.4.2.3 Cartografische bronnen

De Heraldische Kaart van het Brugse Vrije geeft geen bebouwing weer binnen de projectgrenzen. Het verloop van de Engelstraat is wel reeds zichtbaar. De Ferrariskaart karteert het plangebied als akker. Het terrein situeert zich op ca. 1,5 km ten noordoosten van de dorpskern van Ichtegem en ca. 400 meter ten westen van het gehucht *Den Grooten Enghel*. De Engelstraat is reeds duidelijk waar te nemen als een met bomen omzoomde weg. In het oosten sluit deze weg aan bij het rechtgetrokken ZO-NW georiënteerd verloop van de huidige Torhoutbaan. Precies ten noorden van het plangebied is een bescheiden rechthoekig gebouw waar te nemen waarvan de functie niet gespecificeerd wordt. De ruime omgeving is een lappendeken van akerland en vrij omvangrijke arealen bosgebied en weiland. De duidelijke repelstructuren van de akkers in het bosgebied is een indicator dat het terrein in volle middeleeuwen door de ontginningsdrang van de Vlaamse graven in gebruik is genomen. Er blijven echter eeuwenlang grotere en kleinere stukken woeste grond over die worden gebruikt als weide of voor turfontginning. Deze niet-ontgonnen stukken krijgen de benaming 'Veld'. Het bosgebied ten noorden van het plangebied wordt aangeduid met benaming 'Warande', refererend naar een gebruik als jachtgebied door de adel.

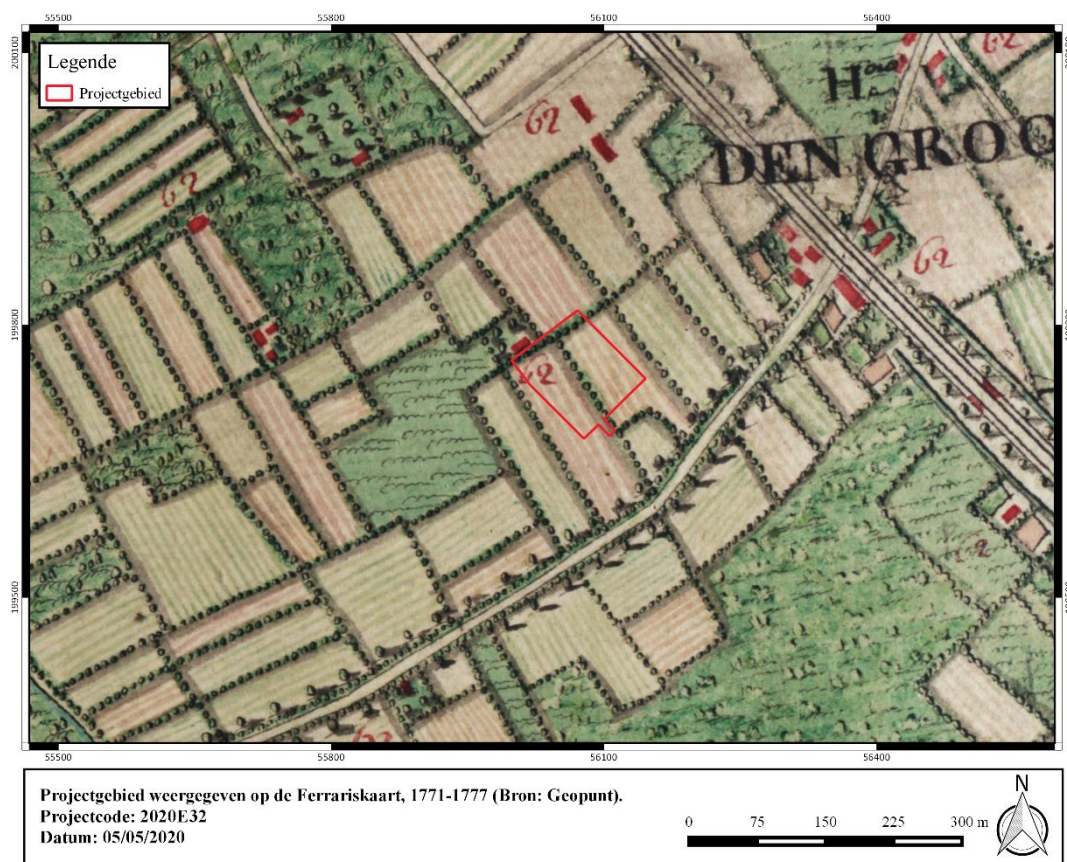
De 19^e-eeuwse kaarten geven evenmin bebouwing weer binnen de projectgrenzen. Het gebouw precies ten noorden van het plangebied is niet langer weergegeven. Tijdens WOI komt Ichtegem en omgeving binnen het Duitse achterland te liggen. Op het grondgebied van Koekelare wordt een groot spoorwegkanon geïnstalleerd dat Ieper en Duinkerken kan bombarderen. In de ruime omgeving worden smalsporen, munitiedepots en soldatenonderkomens opgetrokken. Op een loopgravenkaart uit 1917 is ter hoogte van het onderzoeksgebied geen infrastructuur op te merken die aan de Duitse strijdkrachten gekoppeld kunnen worden.

Figuur 17: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, opgetekend door Pieter Claeissens, 1597 (Bron: Kaartenhuis Brugge).

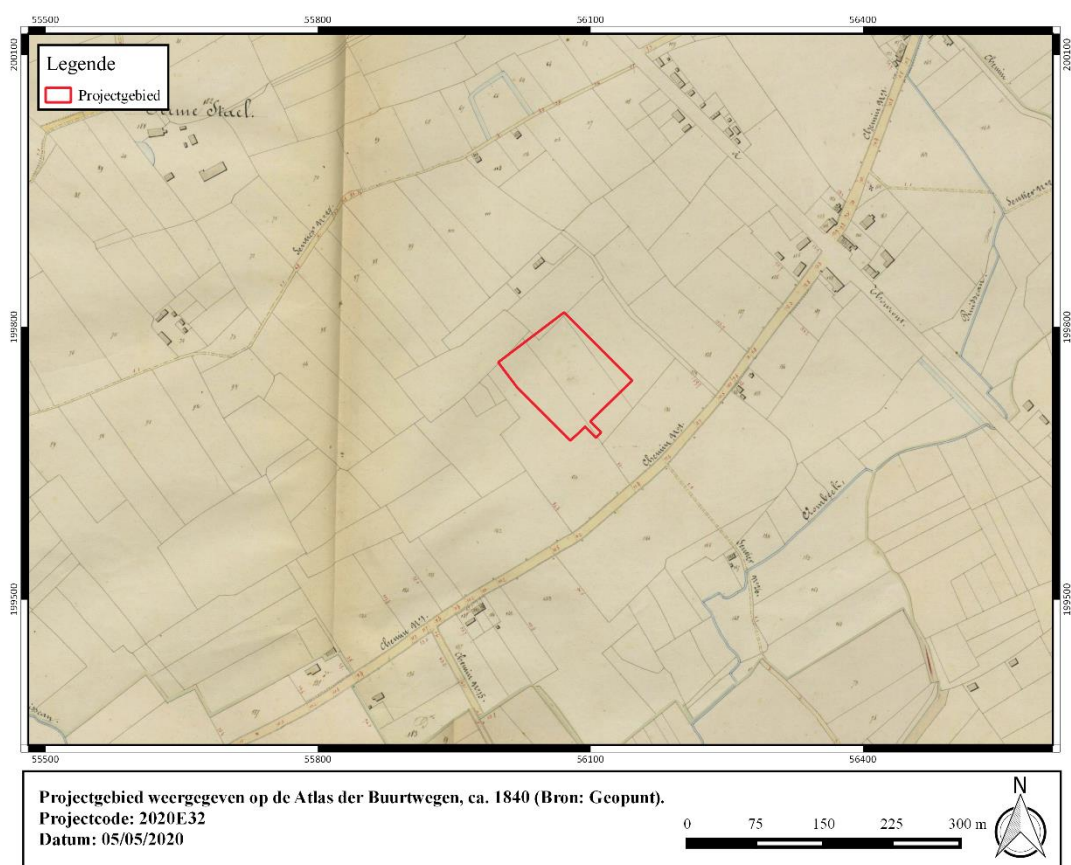

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

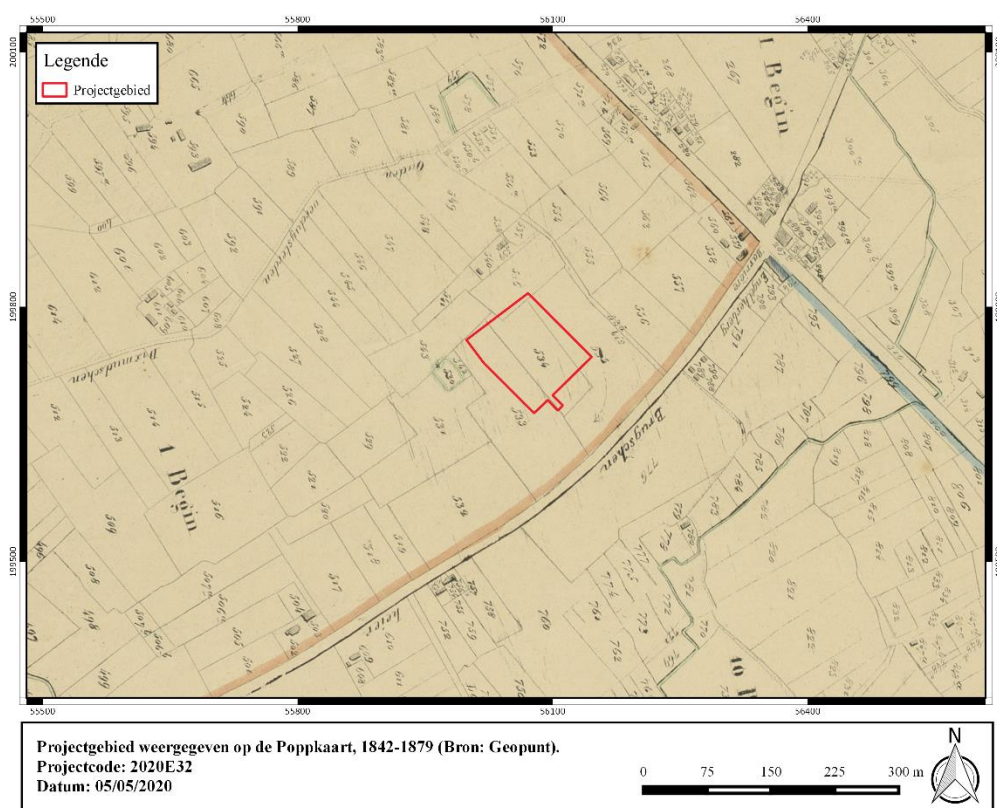

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

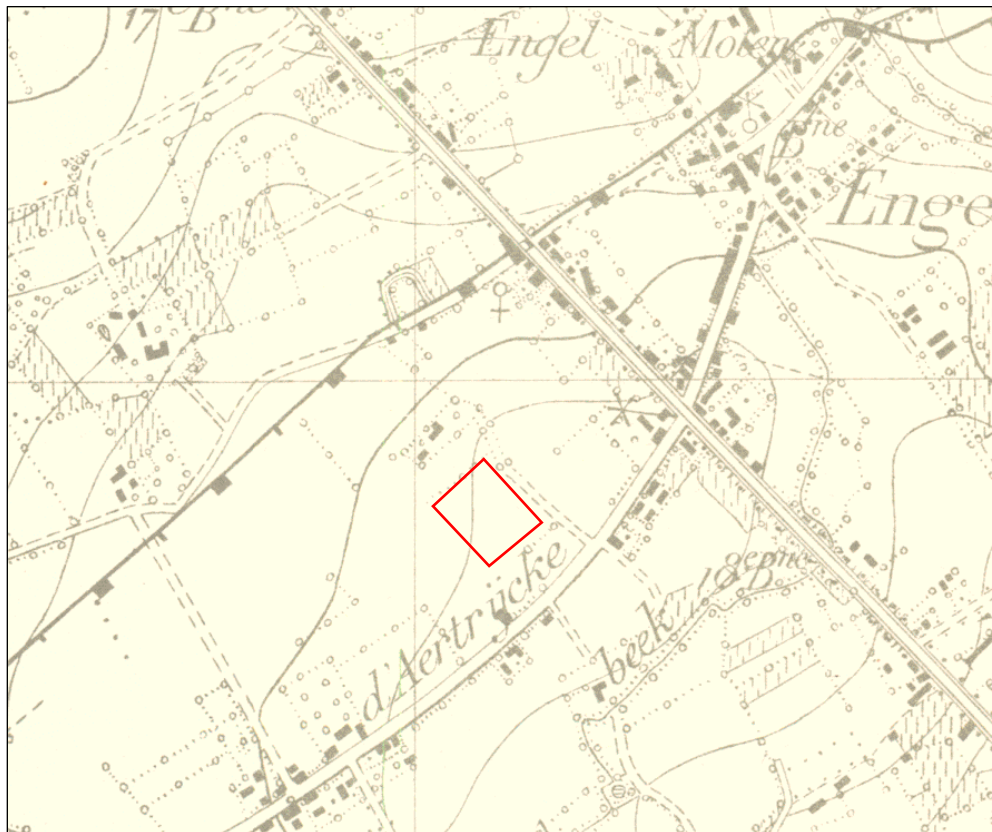

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

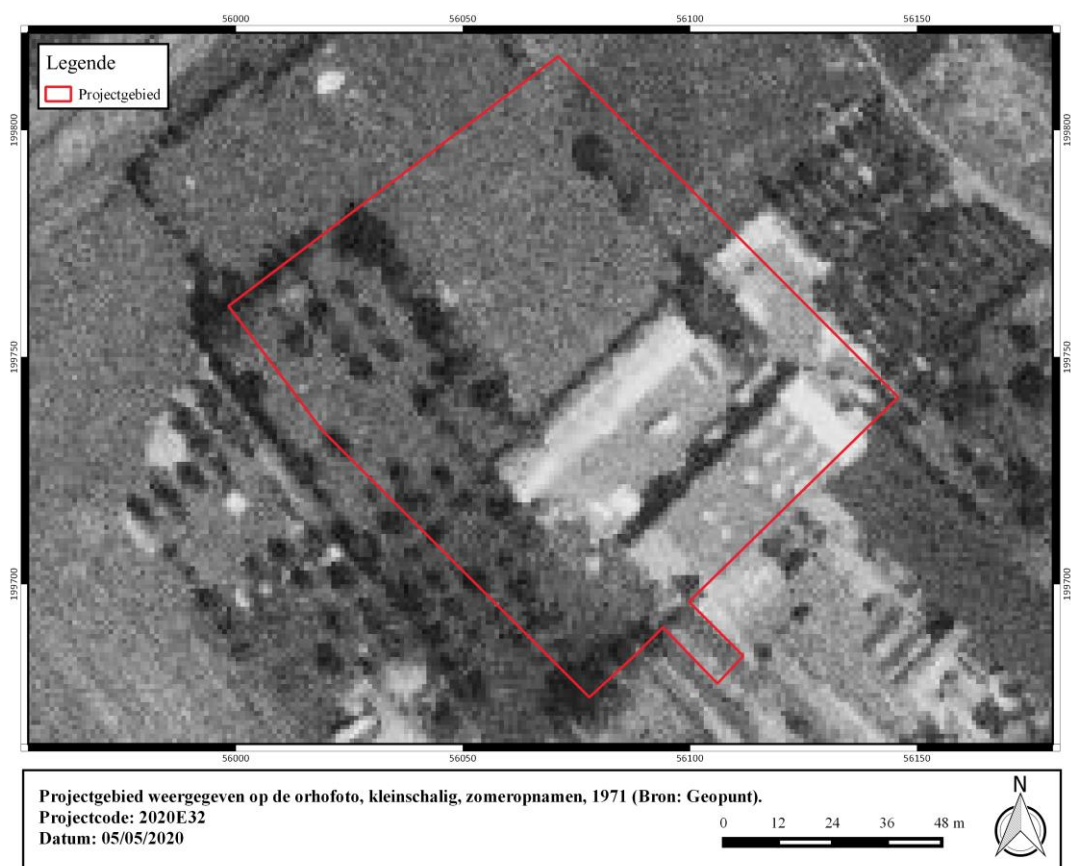
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied bij benadering weergegeven op een loopgravenkaart uit september 1917 (Bron: Memory Maps 10-12SE3-NoEd-0917-Leeugenboom).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een zeer duidelijke evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. De reeks orthofoto's toont hoe de bebouwing binnen de projectgrenzen stelselmatig uitgebreid is. Reeds op de oudste luchtopname is het gebouw in het zuidelijk deel van het plangebied waar te nemen. Parallel ten noorden is tevens een rechthoekig gebouw weergegeven. Tussen beide gebouwen is verharding aanwezig. De rest van het terrein is in gebruik als groenzone waarvan een deel met bomen is begroeid. Op de orthofoto van 1979-1990 is ook het westelijk gebouw te zien. Ook rondom dit gebouw is verharding gerealiseerd. Op de orthofoto van 2000-2003 is het centrale gebouw gesloopt en is een nieuw omvangrijk pand gerealiseerd centraal binnen het plangebied. Ook de rest van het terrein is vanaf deze luchtopname verhard. Deze toestand blijft tot op heden bewaard.

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

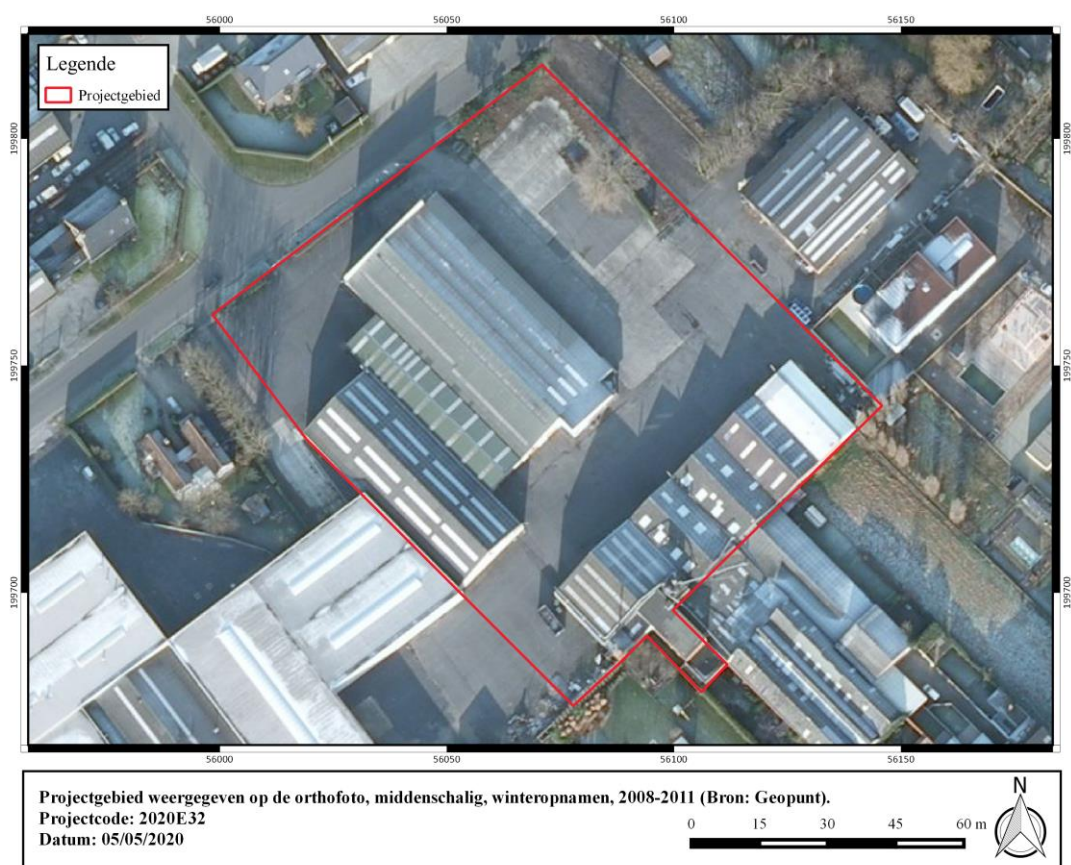

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orhofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

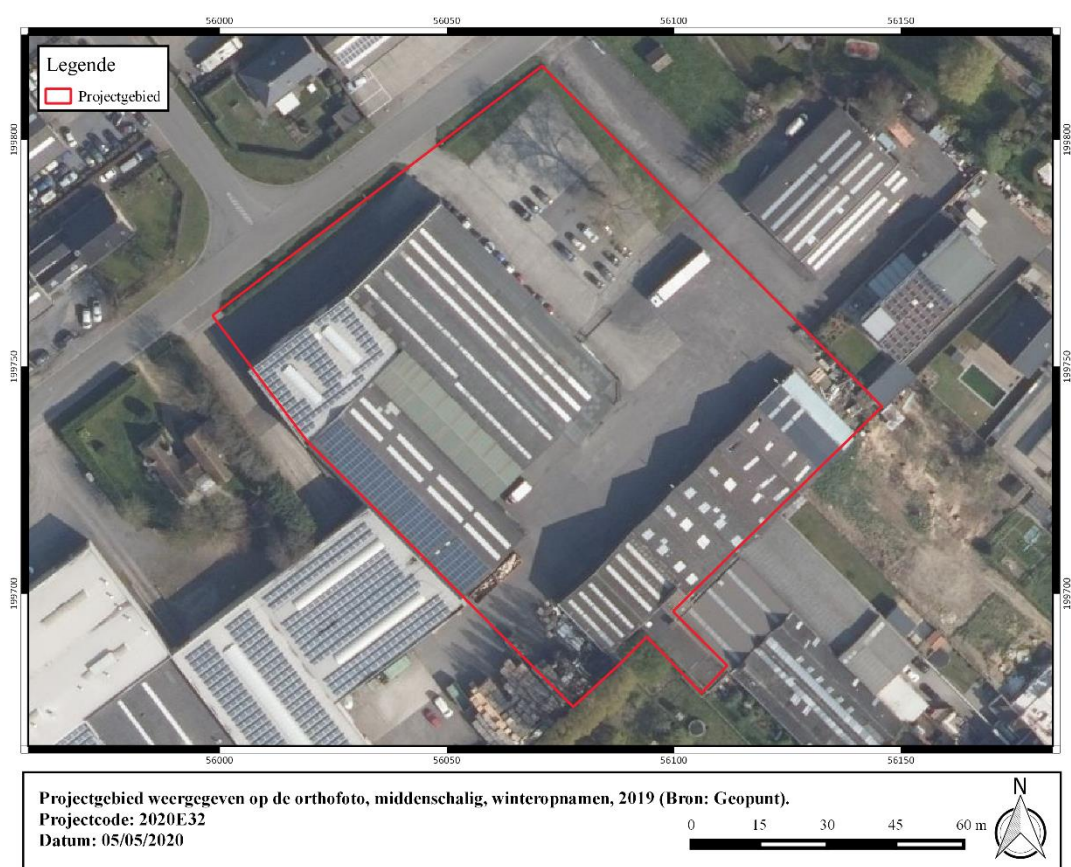

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verzameling bedrijfsunits ter hoogte van industriestraat 38 te Ichtegem. Het projectgebied is ca. 1,07 ha groot en is heden quasi integraal bebouwd en verhard. Deze infrastructuur wordt in het kader van de geplande ontwikkeling gesloopt.

Ichtegem situeert zich op de overgang van de noordelijk gelegen kustpolders en IJzerestuarium en het zuidelijk gelegen plateau van Wijnendaele. Op het hoogtemodel is te zien dat het onderzoeksgebied zich op de noordelijke flank bevindt van het plateau. Ten oosten van het onderzoeksgebied stroomt de Vossebeek die aansluit op de Koolveldbeek. In het zuiden stroomt de Engelbeek die verder oostwaarts samenvloeit met de IJzerwegbeek. Het terrein helt licht af. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op de Tertiaire sokkel. De bodemkaart geeft een matig droge zandbodem weer en een matig natte zandbodem weer waarbij het oorspronkelijke bodemprofiel gedeeltelijk is herwerkt en de Podzol B is verbrokkeld. Deze locatie op de rand van een nattere depressie in nabijheid van verschillende kleine beekvalleien moet ongetwijfeld een gunstige locatie geweest zijn voor rondtrekkende groepen-jager verzamelaars maar ook voor vroege landbouwers.

Cartografische bronnen wijzen op een ruraal en open karakter van de omgeving. Op de Ferrariskaart is het terrein integraal als akker weergegeven. Ter hoogte van het Kruispunt van de Torhoutbaan en de huidige Engelstraat is het gehucht *Den Grooten Enghel* aangeduid. De dorpskern van Ichtegem bevindt zich 1,5 km ten zuidwesten van het onderzoeksgebied. Ten noordoosten van het onderzoeksgebied bevindt zich een uitgestrekt areaal bos waarin enkele percelen zijn omgezet naar akker. De bebouwing in de nabijheid van het onderzoeksgebied bevindt zich langs het wegennet, het terrein zelf is vrij van bebouwing. Dit blijft ook zo op 19^e-eeuwse bronnen. Tijdens WOI komt Ichtegem en omgeving binnen het Duitse achterland te liggen. Op het grondgebied van Koekelare wordt een groot spoorwegkanon geïnstalleerd dat Ieper en Duinkerken kan bombarderen. In de ruime omgeving worden smalsporen, munitiedepots en soldatenonderkomens opgetrokken. Op een loopgravenkaart uit 1917 is ter hoogte van het onderzoeksgebied geen infrastructuur op te merken die aan de Duitse strijdkrachten gekoppeld kunnen worden.

Ter hoogte van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische sites gekend. Langs de noordelijke rand van het Plateau van Wijnendale zijn in de omgeving echter meerdere resten waargenomen, voornamelijk bij werfcontroles, die wijzen op bewoning en begraving tijdens de metaaltijden en Romeinse periode. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied werden recent twee proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd die nog niet zijn opgenomen in de CAI. Bij een proefsleuvenonderzoek aan de Oude Heirweg werd lokaal nog een intact bodemprofiel waargenomen. Zeer waarschijnlijk betrof dit een lokale depressie. Verder onderzoek door middel van archeologische boringen leverde geen bijkomende resultaten op. Er werd één vierpalige structuur in kaart gebracht waarvan, op basis van versmeten Podzolresten in de vulling, vermoed wordt dat de oorsprong in de middeleeuwen gezocht moet worden. Overige geregistreerde relictten betroffen losliggende kuilen, greppelsegmenten, karresporen en natuurlijke fenomenen waarbij geen geassocieerd vondstmateriaal gerecupereerd kon worden. Archeologisch onderzoek ten noorden van deze vindplaats, aan de Molenstraat, bracht resten van Romeinse landindeling en bewoning aan het licht. Daarnaast werden lokaal twee bewaarde depressies afgebakend. Verder onderzoek van deze depressies leverde lithisch materiaal op. Hierop werd aanbevolen een deel van het terrein vlakdekkend te onderzoeken en de vastgestelde depressies bijkomend te bemonsteren in functie van artefactensties.

Zowel op basis van landschappelijke factoren als gekende vindplaatsen in de omgeving van het onderzoeksgebied dient uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed ter hoogte van de geplande werken. De verwachting bestaat uit zowel artefactenconcentraties en resten van bewoning, begraving en andere activiteiten in de vorm van bodemsporen. Daartegenover staat echter dat het onderzoeksgebied quasi integraal bebouwd en verhard is. Bijkomende waarnemingen zijn noodzakelijk om de verstoringsgraad te evalueren en de impact van de geplande werken op het bodemarchief te kunnen inschatten. Na de sloop dient de bodemopbouw en de verstoringsgraad geëvalueerd te worden door middel van een landschappelijk bodemonderzoek. Mogelijk is het bodemarchief dermate verstoord dat verder onderzoek, in eender welke vorm, niet langer kan leiden tot kenniswinst. Mocht daarentegen blijken dat het bodemprofiel lokaal beter is bewaard en bodemhorizonten die indicatief zijn voor betere bewaringscondities m.b.t. artefacten sites nog aanwezig zijn dan dienen deze bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve staalname kan geopteerd worden om dit onderzoek aan te vullen met waarderende archeologische boringen of proefputten. Met betrekking tot resten van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode indien uit de waarnemingen van het landschappelijk bodemonderzoek blijkt dat dit nog kan leiden tot kenniswinst.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

De Brandt, R. 2020 NOTA: Verslag van resultaten Ichtegem Oude Heirweg, Ruben Willaert BVBA

Deconynck, J. Vergauwe, R. Debrabandere, S. Sergeant, J. NOTA: Verslag van resultaten Ichtegem Molenweg, Gent Archaeological Team BVBA.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Kaartenhuis Brugge

Memory Maps

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

